

Zadnje čase nam je jasno, da se ni treba na smrt bati atomskega orožja, skrbno varovanega v arzenalih velesil, ampak maščevalne narave – v zelo kratkem času nas lahko pošljejo na oni svet potresi in vulkanski izbruhi, vreme in kužne bolezni. Žled, ki je pred leti ohromil del Slovenije, nam je jasno pokazal, kako zelo smo nemočni brez elektrike in kako neizmerno smo odvisni od dobre organizacije, znanja in solidarnosti. Je čas, da znova obudimo akcijo iz socialističnih časov NNNP, ki nas je združevala in veliko naučila, čeprav smo se včasih iz nje tudi norčevali?

Tekst: SONJA GRIZILA

Kako obuditi NNNP (nič nas ne sme presenetiti)

Ko nas zadene nesreča, pogum ne zadošča

Reši nas lahko samo znanje

O je čas, pravijo mnogi, ki se še spominjajo občasnih akcij, ki jih je nekdanja Juga zasnovala konec sedemdesetih let, najbrž tudi zaradi negotovosti, ki naj bi (in tudi je) nastopila po Titovi smrti. Seveda so v različnih delih države NNNP razumeli precej po svoje – ponekod so bile to v glavnem zabave, drugod so bile vaje skoraj vojaške, Slovenci pa smo NNNP večinoma vzeli skrajno resno. Akcijo je koordinirala SZDL, vanjo so bili vključeni vsi obrambno-varnostni dejavniki. Vse šole, tovarne, institucije so imele med letom svoj program zaščite in reševanja, v začetku jeseni pa je bil določen vikend, ko se je vsa Slovenija učila, kako ravnati v bolezni, ob požaru, potresu, povodnji, v vojni in množičnih nesrečah v okolju, kjer ljudje živijo. Akcije NNNP so bile na prvih straneh časopisov in prva vest v televizijskih in radijskih dnevnikih. In celo to smo vedeli, kje so zaklonišča, česar danes ne vemo, razen če imajo v njih fitnese, športne naprave in delavnice. Veliko je zanemarjenih in neuporabnih.

No, so pa gorečnejši včasih tudi pretiravali. Sporočilo, da je Tito umrl, smo dobili v nedeljo, 4. maja. Tisti, ki smo gledali popoldanski film na TV, se tega dobro spomnimo, ker so ga prekinili, da bi to objavili. Naslednje jutro smo našli v poštnih nabiralnikih sporočilo, da moramo ob morebitnih bombnih napadih zvečer zatemniti okna (in še nekaj drugih podobnih navodil). Zelo dobro izbran trenutek za povzročanje množične panike.

Najprej si lahko pomagamo sami. Vsaj nekaj nam je jasno – ko nas zadene kakršnakoli nesreča,

je človeško, da smo najprej panični, prej ali slej pa nas spreleti spoznanje, da je treba ukrepati hitro in pametno, da ne bo škoda še večja. Prav v trenutkih, ko se rešujemo iz goreče hiše, bežimo pred tornadom, se spuščamo iz kdo ve katerega nadstropja na pol podrtih stavbe ali se zaklepamo pred kašljajočim sosedom, ker ima morda koronavirus, je skrajno pomembno, ali najdemo v svoji spominski shrambi kaj uporabnega. Kaj narediti, da bomo rešili sebe in bližnje? Čakati na pomoč ali ukrepati? Kako ravnati, da se ne bomo do smrti žrtli, ker bi nekomu lahko pomagali, pa mu nismo, ker smo se bali?

O tem, da bi lahko znova postavili na noge NNNP, kot je bila, ni treba sanjariti. Organizirana je bila z vrha države in republik, vodilna pri tem je bila, kot že omenjeno, SZDL, večina moških je imela opravljeno vojaščino, redne vojaške vaje in opremo, razen orožja, v domači omari. Skratka, režima smo bili navajeni in veliko smo o obrambi in zaščiti tudi vedeli in znali, saj smo imeli obrambno-zaščitni predmet v šoli do (vključno) fakultete. Vsega tega ni več. Lahko si predstavljamo, kako bi se v današnjih političnih delitvah odločali o NNNP. Vsi smo seveda za, ampak načinov najbolj prave obrambe in zaščite, o katerih se lahko prepričamo naslednja desetletja, je kar veliko. Pravzaprav smo že začeli, čeprav (ko to pišem) vlada še ni potrjena, se pa že sliši, da se bo zavzemala za naborniško vojsko. Ena od zamisli bolj konservativnega dela družbe je, da lahko edino vojaški režim naredi iz razpuščenih, razvajenih mulcev prave moške. Benti, kaj pa počnejo doma, saj je bila večina današnjih družinskih poglavarjev v vojski?

Kakorkoli že, zdi se, da bo treba množično izobraževanje za naravne in druge katastrofe postaviti v nasprotni smeri kot NNNP, torej od spodaj navzgor. Najbolj pri roki je naše najbolj množično in tudi zelo ugledno gibanje – slovenski gasilci. Ekoci (civilna iniciativa za trajnostno prihodnost Slovenije) ima veliko predlogov, kako preurediti izobraževanje mladih za katastrofične razmere, začeli pa bi (recimo) z ekološkimi tržnicami v gasilskih domovih, kjer bi si ljudje izmenjavali pridelano hrano, kar je zelo pomembno za obdobja, ko bi bili

Državne rezerve so!

Teoretiki zarote na glas dvomijo o tem, ali državne rezerve sploh imamo, in če jih, zakaj o njih demokratično ne razpravljamo. Recimo na kakšni parlamentarni preiskovalni komisiji. Ne bojte se, rezerve so, le da so tako kot v vsaki normalni državi strogo varovana skrivnost. Zakaj, najbrž ni treba posebej pojasnjevati. Razpršene so po 150 krajih v državi in jih stalno obnavljajo. Najbrž ste opazili, da so zaščitne maske in medicinska oprema ravnokar prispeli iz državnih rezerv.

Edino, kar ni skrivnost, je gorivo. Bencina, nafte in kerozina imamo za tri mesece povprečne dnevne porabe.

brez odprtih trgovin in za povrh še v karanteni (kar se mnogim v bližnji Italiji že dogaja). Tako bi se ljudje spoznali, sodelovali in družili, kar je tudi brez katastrof zelo pomembno.

Nobena vaja ni neuspešna. Navalila sem torej na poveljnika gasilske zveze Slovenije Francija Petka z izhodiščno tezo – imate poučene ljudi in prostor za druženje, bi torej lahko organizirali množična osnovna izobraževanja, pri čemer bi seveda morali sodelovati civilna zaščita, zdravstveni sistem, gotovo tudi vojska in policija ter še marsikdo.

Franci Petek se seveda spomni akcij NNNP, včasih so bile zastavljene dobro, včasih tudi ne, ampak tudi pri neuspešnih vajah se veliko naučiš, pravi. So pa ljudje takrat več vedeli o obrambi in zaščiti, bolje so se znali odzvati, ko jih je kaj doletelo, vedeli so, da je to njihova dolžnost. Kar je bilo močno sporočilo NNNP. »Danes včasih na intervencijah doživimo, da ljudje kar čakajo, da jim bomo pomagali, ker je to naša dolžnost, sami pa nič ne naredijo. Ne pomislijo, da je nekdo žrtvoval svoj prosti čas ali pa je prišel celo iz službe, da je prišel pomagat. Sprašujejo, zakaj nisi prinesel s seboj sesalca za vodo, čeprav živijo na poplavnem območju, in so začuden, zakaj hočeš kakšno lato in žebelj, češ, zakaj nisi prinesel tega zavenca. Celo svoje bližnje sem moral povprašati, zakaj si ne nabavijo nekaj vreč s peskom, ker bi s tem preprečili črpanje vode iz kleti ob vsakem večjem deževju.« pravi sogovornik. Gasilci niso sanacijska ali komunalna služba, ampak intervencijska. Rešujejo tisti trenutek, ko so težave, potem so pristojni drugi. »Seveda pokrijemo razkrito streho s folijo, ne moremo pa priti čez dva tedna in še enkrat pokrivati, ker lastnik medtem ni ukrepal. Mi prihajamo reševati, ne pa evakuirati – ljudje morajo poskrbeti, da pridejo varno iz stavbe, zato imajo požarni red, mi poskrbimo za tiste, ki tega sami ne zmorejo.« Najprej morajo seveda oceniti, ali je reševanje za gasilce še varno, čeprav gredo mnogokrat čez to in vseeno tvegajo svoje življenje. Ljudje so otopeli, čakajo, ko bi morali kaj pametnega storiti, pravi poveljnik slovenskih gasilcev.

Jasno je torej, da bi se morali o reagiranju v katastrofičnih razmerah poučiti in znanje tudi obnavljati, drugače ne gre. Tudi gasilci kar naprej vadijo, ker če ne, na intervencijah ne morejo biti zanesljivi. Iz NNNP smo se včasih norčevali, ampak veliko koristnih informacij je ostalo, pravi sogovornik.

sih norčevali, ampak veliko koristnih informacij je ostalo, pravi sogovornik.

Nas je žled kaj naučil? Žled ni zadnja, je pa bila vsekakor huda lekcija narave. Smo se kot družba kaj naučili? Streznil? »Predvsem smo ugotovili, kako ranljivi smo brez elektrike,« pravi Franci Petek. Nič ne deluje, nimamo nadomestnih virov energije, ker vse stavimo na vtičnice. Nenadoma se zaveemo, da bodo ljudje, priklopljeni na aparature, umrli. Ni luči, ni ogrevanja, ni informacij, saj si niti telefona ne moremo napolniti, odvisni smo le od tranzistorja, če ga imamo, ne moremo si skuhati, ker so v modi le indukcijske plošče, ne moremo mnogih stvari ... Saj se spomnimo, kako so takrat iz trgovin izginili vsi generatorji, kako so jih posojali z drugih koncev Slovenije, vsega je bilo premalo – pa je bilo vendarle prizadeto manjše območje. Kaj, če bi se to zgodilo v vsej državi za dlje časa? Razen tabornikov in skavtov, ki se učijo preživetja v naravi brez sodobnih pripomočkov, bi bili s svojim znanjem večinoma na suhem, kar na kratko pomeni vsesplošno paniko in obup.

Kako ravnati v takšnih situacijah, se je treba naučiti. In čisto drugače je seveda, če sami sodelujemo na kakšnih vajah ali poslušamo predavanja, na katerih lahko postavljamo vprašanja, kot pa da se izobražujemo iz medijev, ki jim včasih kar ustreza, da je panika čim večja, saj bodo s tem povečali branost, poslušnost in gledanost. Ne za dolgo, ampak vseeno. Tudi koronavirus je neke vrste šola, saj smo iz stanja sorazmerne panike prešli v obdobje normalnosti. Za zdaj virusa pri nas še ni, in ko bo, se svet ne bo podrl. Je pa pametno vedeti, kako ravnati, da ne bomo nesmiselne žrtve, in pri tem smo mediji skupaj s stroko odigrali veliko vlogo, se lahko z gotovostjo pohvalim. Je pa nerodno, če začnemo z informacijami in izobraževanjem šele takrat, ko se kaj zgodi. Pri tem nesrečnem virusu se ni zgodilo (še nič), razen da so si nekateri napolnili shrambe in da smo izvedeli, da imamo v državnih rezervah tudi medicinsko opremo.

Ko bo, če bo. Toda kaj bo, če se bo zgodilo nekaj zares hudega in bomo v hipu v temi, mrazu, ognju,

Dr. Iztok Podbregar:

»Slovenija je premajhna, da bi imela nacionalni varnostni sistem ločen po subjektih, torej vojska, policija, zaščita in reševanje ..., za tem sem stal, stojim in bom stal. Žal me mnogi ne slišijo. Definitivno pa lahko trdim, da nismo sposobni – zaradi virov, ki so na voljo, in varnostne situacije – teh sistemov vzdrževati in iskati rešitve s koordinacijo med njimi.«

pod ruševinami, kjerkoli že? Najprej si bomo morali sami pomagati in potem poskrbeti za druge, to pa je treba znati. Franci Petek opozarja, da gasilci niso le organizacija z jasnimi nalogami in prav tako jasnim načinom poveljevanja, ampak množica nesebičnih ljudi z občutkom solidarnosti in pripadnosti. Nas lahko tega naučijo?

Morda pa res. Če smo že pri ekotržnicah v gasilskih domovih, to pač ni problem, pravi sogovornik, v občinskih odborih lahko to organizirajo in ne potrebujejo nobenega blagoslova z vrha. Je pa res, da obstajajo po krajevnih skupnostih primernejši prostori za kaj takšnega, saj so dvorane v gasilskih domovih običajno premajhne in mnoge tudi v višjih nadstropjih. Za izobraževanje pa ni težav, dogovoriti se je treba. Pri tem pa ne smemo pozabiti, da so gasilski domovi in društva posejani predvsem po podeželju in na robovih mest, tam, kjer je prebivalstvo najbolj koncentrirano, pa ne. Treba bo iskati še kakšno drugo rešitev, ki bo delovala, dokler morda ne reformiramo obrambe in zaščite. Zamisli so ...

V Sloveniji imamo 164.000 članov prostovoljnih gasilskih društev, od tega je 50.000 operativnih. 1300 društev je teritorialnih, 40 pa industrijskih, delujejo pa v 1340 gasilskih domovih. Poklicnih gasilcev je le nekaj nad 700.

In ne pozabimo na izobraževanje v šolah. Otroci so učljivi, in če pritegneš njih, imaš na svoji strani tudi starše, ugotavljava s sogovornikom. Sploh pa – so obdobja v odrasčanju, ko hočejo biti vsi fantje gasilci. Razlogov je veliko. Samo cukrček za konec – gromozanske požare v Avstraliji je gasilo 3000 gasilcev, več jih nimajo. Na naši srednje veliki intervenciji se jih zbere 1500 do 2000, včasih še helikopterji in letala, pravi Franci Petek. Morda je čas, da nas vse skupaj kaj več naučijo. ■